

Jakub Bodaszewski

ORCID 0000-0002-4100-7992

DOI: 10.30657/pha.32.2020.11

(Archiwum Państwowe w Rzeszowie, Oddział w Sanoku)

e-mail: bodaszewski88@vp.pl

Wieś Potakówka z lat 1786–1789 w świetle tzw. Metryki Józefińskiej. Przyczynek do historii miejscowości

Streszczenie

Wieś Potakówka stanowi bardzo ciekawy przykład braku jakichkolwiek zmian zachodzących w systemie społeczno-gospodarczym Galicji, znajdującej się pod koniec XVIII w. pod zaborem austriackim. Dzięki sporej liczbie zachowanych materiałów archiwalnych udało się odtworzyć we wspomnianym okresie zagadnienia gospodarcze oraz położenie mieszkańców w systemie prywatnej wsi pańszczyźnianej. Przedstawiono strukturę zawodową, układ przestrzenny miejscowości, strukturę użytków (ról, łąk i lasów). Poprzez porównanie stanu z lat 1785–1789 nie stwierdzono wyraźnych, a nawet żadnych symptomów poprawy sytuacji gospodarczej. Poruszono sprawy wpływu terenu, układu sieci wodnej i glebowej na życie gospodarcze Potakówki. Artykuł stanowi także ciekawy przyczynek dla genealogów. Równocześnie przybliży jedynie niewielki fragment dziejów małej galicyjskiej wsi.

Słowa kluczowe:

Potakówka, dominium Tarnowiec, Ewaryst Andrzej Kuropatnicki, Metryka Józefińska

Wieś Potakówka położona jest w odległości 12 kilometrów od Jasła w gminie Tarnowiec. Otoczona jest z trzech stron lasami, przez które graniczy z sąsiednimi miejscowościami: na północy z Brzezówką i Tarnowcem, na wschodzie z Jedliczem, na południu z Wrocanką i Chlebnią. Przepływa przez nią kilka potoków. Najprawdopodobniej stąd powstała jej nazwa, mająca charakter topograficzny¹.

¹ W. Lubaś, *Nazwy miejscowe powiatu jasielskiego [w:] Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*, red. J. Garbacik, Kraków 1964, s. 585.

Potakówka powstała jako wieś na początku XVI wieku. Nie ma o niej wzmianek w spisie księgi uposażeń Jana Długosza. W roku 1581 należała do Jana Herburta i miała 2 łany kmiece, 1 rolę czynszową, 2 komorników z bydłem, 1 komornika bez bydła, 1 rzemieślnika².

W XVIII w. miejscowość Potakówka należała do rodziny Kuropatnickich. Przedostatni przedstawiciel rodziny Kuropatnickich w linii męskiej, Ewaryst Andrzej Kuropatnicki³ ok. 1780 r. był właścicielem wsi: Tarnowiec, Sądkowa, Brzezówka, Potakówka, Chlebna, Wrocanka, Grabie, Pietrówka (Piotrówka). Wchodziły one wszystkie w skład dominium Tarnowiec⁴. Spis ten dotyczy najprawdopodobniej okresu sprzed 1777 r., kiedy to Ewaryst Andrzej Kuropatnicki zakupił wieś Lipinki. Należały też do niego w tym okresie części wsi: Chlebna, Grabie, Gliniczek, Umieszcz, Gąsówka, Dobrucowa, Czeluśnica, Glinik Polski, Łubno Szlacheckie, Łubno Opace, Łajsce⁵.

Na skutek pierwszego rozbioru Polski Jasło, region jasielski, w tym także i Potakówka, weszły pod panowanie austriackie. W wyniku zmian administracyjnych Jasło z całym rejonem przydzielono początkowo do województwa krakowskiego, a następnie od 1774 r. do cyrkułu pilzneńskiego dystryktu krośnieńskiego. Po kolejnym, nowym podziale administracyjnym w 1782 r. utworzono cyrkuł z siedzibą w Dukli, obejmujący terytorialnie również Jasło. Kolejna zmiana nastąpiła w 1791 r., kiedy siedzibę tego urzędu przeniesiono z Dukli do Jasła⁶.

W wyniku reform cesarza austriackiego Józefa II w stosunkach wiejskich powstał podział na nową jednostkę terytorialną władzy administracyjnej – tzw. dominium, składającą się z jednej lub kilku wsi należących do tego samego właściciela. Właściciel dominium mógł sprawować samodzielnie swoje funkcje administracyjno-polityczne i sędownicze wobec chłopów, ale tylko pod warunkiem posiadania urzędniczego wykształcenia i poddania się specjalnemu egzaminowi. Jeśli nie odpowiadał tym wymogom, mógł wówczas działać tylko poprzez egzaminowanego justycjariusza w sprawach sądownictwa cywilnego dla ludności zamieszkałej na obszarze dominium oraz przez egzaminowanego mandatariusza. Jego kompetencje obejmowały sprawy wynikłe ze stosunku poddańczego, sprawy administracyjne, wojskowe, skarbowe oraz drobne przestępstwa. Często oba stanowiska łączono w jednej osobie, mianowanej, odwoływanej oraz utrzymywanej przez właściciela dominium. Egzaminowały ich zaś i zatwierdzały władze austriackie, przed którymi byli odpowiedzialni za swoje czynności urzędowe⁷. Ewaryst Kuropatnicki zmarł w 1788 r. w trakcie sporządzania dokumentacji do Metryki Józefińskiej. Mandatariuszem i ple-

² W. Sarna, *Opis powiatu jasielskiego*, Jasło 1908, s. 344.

³ Ewaryst Andrzej Kuropatnicki (1734–1788) – hrabia, kasztelan buski, bełski, nieprzeciętna osobowość Oświecenia: geograf i heraldyk, fundator renowacji kościoła w Lipinkach, mieszkaniec Lipinek i Tarnowca, bibliofil, autor dzieła *Geografia albo dokładne opisanie Królestw Galicji i Lodomerii*. Opracował też herbarz pt. *Wiadomość o klejnocie szlacheckim oraz herbach domów szlacheckich w Koronie Polskiej i Wielkim Księstwie Litewskim*. Zob. S.J. Górczyński, *Ewaryst Andrzej Kuropatnicki* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XVI, Warszawa 1971, s. 251–252.

⁴ Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy, Oddział Rękopisów, Zespół (fond) 141, *Zbiór Aleksandra Czołowskiego*, Dział (opis) I, 2429, *Kataster właścicieli dóbr w Galicji ok. 1780 r.*, s. 623.

⁵ J. Garbacik, *Ostatni kasztelan biecki i jego siedziba w Tarnowcu* [w:] *Studia z dziejów Jasła...*, s. 329.

⁶ J. Buszko, *Region jasielski w latach 1772–1859* [w:] *Studia z dziejów Jasła...*, s. 339.

⁷ *Ibidem*, s. 338.

nipotentem właściciela wsi Potakówka i dominium Tarnowiec był w owym okresie Wojciech Lenczowski⁸.

Jednym z najważniejszych źródeł do historii Galicji pod koniec XVIII w. jest tzw. mapa Miega z lat 1779–1783. Jest to źródło tym bardziej cenne, że powstało prawie równocześnie z Metryką Józefińską i stanowi z braku innych map jej graficzne uzupełnienie. Mapa Miega to kompletna, wielkoskalowa mapa Królestwa Galicji i Lodomarii, przygotowywana od 1775 r., a sporządzona w latach 1779–1783. Od nazwiska kierującego pracami zwana potocznie mapą Miega, jest przechowywana w Archiwum Wojennym (*Kriegsarchiv*) w Wiedniu. Składa się ona z 413 wielkoformatowych arkuszy oraz kilkudziesięciu arkuszy dodatkowych o łącznej powierzchni 115 metrów kwadratowych. Zachowana jest w trzech pełnych egzemplarzach, tj. oryginale, czystorysie i kopii. Towarzyszy jej sześć tomów *in folio*, stanowiących komentarz do poszczególnych map, tom kalkulacji topometrycznych oraz wykaz miejscowości i osobny spis poprawek nazewnictwa⁹.

Na mapie wieś Potakówka przedstawiona jest na jednej sekcji nr 77. Zaznaczono jeden raz nazwę tejże wsi błędnie jako *Potawka*. Miejscowość położona była na wzgórzach, otoczona z południa i wschodu przez gęsty las mieszany. Na mapie zaznaczono 61 domów w kolorze czerwonym. Wszystkie zabudowania były drewniane. Jedno z nich, największe (karczma?) stoi samotnie przy drodze do Jedlicza. Reszta domów była rozrzucana na stokach czterech pagórków, z których spływały potoki. Największe zagęszczenie zabudowy było w centralnej części wsi pośród wzgórz oraz na południowym stoku pagórka pomiędzy lasem a Wrocanką. Były one otoczone kolorem zielonym (ogrody?) z namalowanymi konturami w kolorze brązowym (płoty?). Położone były one w pobliżu rozgałęzionych czterech strumyków, najczęściej po dwa zabudo-

Wieś Potakówka na mapie Miega z lat 1779–1783. Źródło: www.mapire.eu [odczyt 16 VII 2020].

⁸ Йосифінська метрика Циркул Дуклянський, Грунтові метрики поземельного прибутку, описи земельних границь громади, правила фасювання нив, сумарії та ін. Документи с. Потаківка, СДИА в Львіві, Фонд 19, Опис II, Од. 83, п. 1, к. 71, 75.

⁹ Zob. <http://www.iaepan.edu.pl/galicja/index.html> [odczyt: 10 VII 2020].

wania razem. Potoki te i las stanowiły naturalne granice z sąsiednimi miejscowościami. Na strumykach nie zaznaczono mostów czy brodów. Możliwe, że były one płytkie i przejście/przejazd nie stanowił najprawdopodobniej problemu. Północna część miejscowości leżąca wzdłuż rozwidlonego strumienia porośnięta była rzadkim lasem/krzakami. Istniała gęsta sieć drogowa łącząca się w centrum Potakówki – dwie drogi biegnące od strony Jedlicza przez las, kolejna biegnąca z Bud od strony północnej, następna z kierunku Tarnowiczka. Jedynym traktem nie biegnącym w stronę centrum miejscowości była ścieżka od strony Wrocanki przez las, łącząca część zabudowań Potakówki leżących na stoku wzgórza tuż przy lesie z tą pierwszą miejscowością. Na mapie namalowano dwa przydrożne krzyże: jeden na rozwidleniu dróg przy granicy z Budą, a drugi prawie w centrum miejscowości przy drodze od strony Jedlicza. W Potakówce w owym okresie nie było żadnych budynków murowanych ani dworu/dworku czy też dworskich zabudowań¹⁰. Informacje na temat wsi Potakówka przedstawia również mapa Miega w części opisowej w sekcji nr 77. Dowiadujemy się z niej, że miejscowość ta leżała na wzgórzach. Wszystkie cieki wodne (strumyki) płynęły w głębokich rowach. Las tworzyły w większości buki i sosny. Trakt z Potakówki do Jedlicza biegnący przez las był w złym stanie z powodu grząskiego terenu, a droga w stronę Chlebnej *niewo gorsza przez las, jednak poza lasem dobra dzięki twardemu podłożu*¹¹.

Przyjrzyjmy się teraz kolejnemu źródłu do historii wsi Potakówka z drugiej połowy XVIII w., jakim jest Metryka Józefińska przechowywana obecnie w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie. Pierwszy kataster gruntowy Galicji, tzw. Metryka Józefińska – powstała na podstawie patentu cesarza Józefa II z dnia 12 kwietnia 1785 r. Była podstawą do wymierzenia wysokości podatku gruntowego. Miała za zadanie zastąpić dawne fasje podatkowe oraz inwentarze ziemskie.

Akta Metryki zawierają opisy granic gmin, protokoły delimitacji, szczegółowy opis gruntów, dane co do właścicieli i posiadanego przez nich gruntu, wydajności gruntów, spisy budynków, akta podatkowe i wysokość naliczonych podatków, prawidła fasonowania opisujące wszystkie niwy, księgi pomiarów, tabele oszacowania dochodu z lasu, konsygnacje rzek i jezior oraz uzyskanych z nich pożytków, konsygnacje pustek chłopskich, adnotacje o terminach ugorowania, oszacowanie przychodów z gruntu na okres trzech lat, sumariusze: dominikalny i komisji regulacyjnej podające ilość ziemi będącej w posiadaniu dworu, Kościoła i gromady, arkusze z obliczaniem wartości pieniężnej fasonowania produktów rolnych, księga ekstraktów zawierająca dane o wielkości poszczególnych gospodarstw, sumariusz procentu z przychodu pieniężnego, podający właściwy wymiar podatku gruntowego¹². Metryka Józefińska jest niewyczerpanym źródłem dla badań gospodarczych, demograficznych, a w szczególności położenia, wielkości i przychodowości gospodarstw chłopskich w Galicji lat osiemdziesiątych XVIII w. Przy braku ksiąg metrykalnych z tego okresu służy też do badań genealogicznych¹³.

¹⁰ www.mapire.eu [dostęp 16 VII 2020].

¹¹ *Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779–1786*, red. W. Bukowski, B. Dybaś, Z. Noga, t. III, cz. A i B, Kraków 2015, s. 220.

¹² J. Filozof, *Galicyski kataster podatkowy jako źródło do badania struktury społecznej wsi*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, *Prace Historyczne*, z. 132, Kraków 2005, s. 111-112.

¹³ J. Stoksikówna, *Galicyski kataster gruntowy, jego geneza, dzieje i spuścizna aktowa*, „Archeion”, T. LXIII, Warszawa 1975, s. 187.

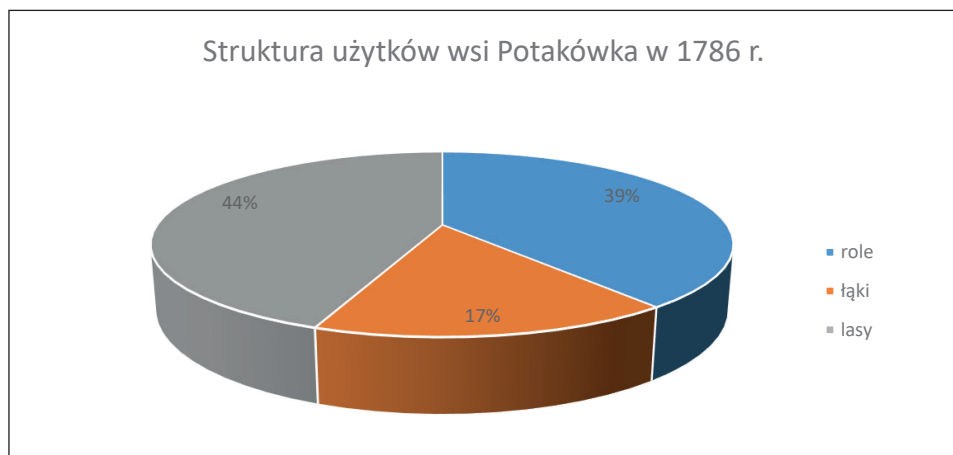
Zachowana dokumentacja Metryki Józefińskiej dla wsi Potakówka zawiera: *Opisanie Granic Wsi Potakowki* z 13 kwietnia 1788 r., *Protokoł Fassyonowania Pożytkow z Gruntow Wsi Potakowki* (po polsku i po niemiecku) z 28 kwietnia 1787 roku, *Powszechną Konskrypcję Domow Gromady Potakowka Panstwa Tarnowieckiego Cyrkułu Dukielskiego Tabella I* z 13 marca 1789 r., *Summarium Gromady Potakowka* z 15 września 1787 r. (po polsku i po niemiecku), *Wieś Potakowka Extrakt Gruntow tey Wsi* z 14 września 1787 r., *Podział Summaryczny Między Dworem Xiędzem y Gromadą co do Płaszczyzny Nieruchomości Wszystkich po Pomiar Urbaryalny podpadających iako też y Użytku z Tychże z osobna okazanego* (po polsku i po niemiecku) z 28 grudnia 1786 r., *Summaryusz Extraktow Indywidualnych z Pożytkiem na 1 Rok wyrachowanym oraz wyrachowaniem pieniężnym* z 30 lipca 1788 r. Prace związane ze sporządzeniem dokumentacji Metryki Józefińskiej trwały dla wsi Potakówka najprawdopodobniej od grudnia 1786 r. do marca 1789 r.

Wyznaczanie granic wsi odbywało się na początku prac pomiarowych. Ich efekty wpisywano do dokumentu zwanego *Opisem Granic (Grenzbeschreibung)*. Był to protokół zawierający opis granic mierzonej miejscowości z sąsiednimi gromadami. Na jego pierwszej stronie podano datę spisania dokumentu oraz wskazanie sąsiednich miejscowości. Następnie w szczegółowy sposób opisywano przebieg granic¹⁴. Komisja składająca się z przedstawicieli Potakówki i sąsiedniej miejscowości przechodziła przez różnego rodzaju przeszkody naturalne, będące granicami i usypywała lub wskazywała kamienne bądź ziemne kopce graniczne. Miejscowość Potakówka graniczyła z Tarnowcem, Wrocanką, Chlebną, Jedliczem i Brzezówką. Z miejscowością Chlebna ustalono 15 kopców granicznych. W ich wyznaczaniu brali udział ze strony Chlebnej wójt Mikołaj Koza oraz przysiężny Mikołaj Mrozik. Na granicy z Jedliczem i Męcinką istniało ówczesnie 7 kopców. Ze strony Męcinki w ustalaniu granic brali udział Jan Zytkiewicz mandatariusz, wójt Józef Ragan i przysiężny Jędrzej Dziura. 24 kopce istniały na granicy z Brzezówką. Ze strony tejże wsi w pomiarach uczestniczyli: Wojciech Lula wójt i przysiężny Jakub Goleń. Kolejne 13 punktów granicznych wskazano na granicy z Tarnowcem. W ich ustalaniu ze strony Tarnowca pomagali wójt Jan Jasiński oraz przysiężni Andrzej Dąbrowski i Jan Lawera. Aż 35 kopców granicznych ustalono na granicy z Wrocanką. W ich odszukaniu pomagali ze strony Wrocanki wójt Paweł Uram oraz przysiężny Jan Gunia. Ze strony Potakówki w ustalaniu granic z sąsiednimi miejscowościami brali udział Szymon Uram wójt, przysiężni Wojciech Biernacki oraz Wawrzyniec Faber. Pomagał im plenipotent z dominium tarnowieckiego. Trzeba zaznaczyć, że granice miejscowości Potakówki były już wcześniej ustalone i wyznaczone w terenie. Stanowiły je już usypane kopce ziemne lub też wyznaczała je sama natura, jak na części granicy z Chlebną: *Spuściwszy się ztąd krzakami y paryastą Doliną w lewo ku wschodowi przysliżmy do Potoka Osinki Zwanego między dwiema Gorami to iest między Gorą Chlebnienską Barwinkową zwaną y między Gorą Potakowską Osinkową Zwaną płynącego gdzie usypany iest kopiec a że granica iest naturalna więc [jej] nie mierzano¹⁵. Część punktów granicznych musiano jednak zaznaczyć w terenie na nowo¹⁶.*

¹⁴ D.K. Nowak, *Austriackie katastry gruntowe. Metryka Józefińska (1785–1789), Metryka Franciszkańska (1819–1820) i Stały Kataster Galicyjski (1844–1854). Studium źródłoznawcze*, Krosno 2020, s. 46.

¹⁵ Йосифінська метрика Циркул Дуклянський..., k. 55-61.

¹⁶ Kwestie sypania kopców granicznych zob. J. Stoksik, *Geometrzy małopolscy do końca XVIII wieku. Z dziejów geodezji i kartografii wielkoskalowej w Polsce*, Kraków 2012.

Obliczenia własne na podstawie: Йосифінська метрика Циркул Дуклянський, Грунтові метрики поземельного прибутку, описи земельних границь громади, правила фасіювання нив, сумарії та ін. Документи с. Потаківка, СДИА в Львіві, Фонд 19, Опіс II, Од. 83, п. 1, к. 52.

Przejdźmy do stanu zagospodarowania wsi Potakówka w latach osiemdziesiątych XVIII w.

Wedle *Summarium gromady Potakowka* na jej obszarze leżało 205 morgów 660 sążni pól uprawnych, 87 morgów 646 sążni łąk (a raczej użytków zielonych – wchodziły w ich skład: łąki, pastwiska, ogrody i krzaki) i 231 morgów 849 sążni lasów¹⁷.

Większość, bo ponad 44 proc. powierzchni Potakówki zajmowały lasy dominikalne. Znajdowały się one tylko w jednej niwie – Zakacze. Następnie były pola orne – ponad 39 proc. O wiele mniej, bo 17 proc. zajmowały łąki, pastwiska, ogrody i krzaki. Świadczyło to o maksymalnym zagospodarowaniu terenu przez chłopów. Wynikało to najprawdopodobniej z trudnych warunków wodnych panujących na terenie tej wsi. Liczne ciekі wodne oraz górzysty teren zmuszały mieszkańców do wykorzystania ziemi w maksymalnym stopniu bardziej w celach rolniczych niż pod hodowlę bydła.

Miejscowość Potakówka podzielono na części zwane niwami:

- Domowe
- Ku Buczynie
- Cisuwki
- Podosince/Podosina
- Gwoździec
- Zakacze.

Podział poszczególnych niw na określone rodzaje upraw przedstawia tabela 1.

¹⁷ *Ibidem*, k. 85.

Tabela 1. Recapitulatio położenia wsi Potakówka (w morgach i sążniach kwadratowych¹⁸)

Położenie/Niwa	Role		Łąki		Lasy	
	morgi	sążnie ²	morgi	sążnie ²	morgi	sążnie ²
I Domowe	-	-	31	273	-	-
II Ku Buczynie	79	421	7	219	-	-
III Cisuwki	35	118	3	1223	-	-
IV Podosince/Podosina	42	544	5	194	-	-
V Gwoździec	11	1479	2	354	-	-
VI Zakacze	36	1298	37	1583	231	849
Razem:	205	660	87	646	231	849

Źródło: Йосифінська метрика Циркул Дуклянський, Грунтові метрики поземельного прибутку, описи земельних границь громади, правила фасіювання нив, сумарії та ін. Документи с. Потаківка, СДИА в Львіві, Фонд 19, Опіс II, Од. 83, п. 1, k. 52.

Niwa Domowe zajmowała ogrody, czyli najbardziej żyzne, znajdujące się w pobliżu domów obszary. Obejmowała ona łącznie 16 działek. Ze względów podatkowych zaliczono je do łąk średnich. Ziemia, na których leżały, była nazywana białką i traktowano ją jako średnio urodzajną. W tej części wsi znajdowało się także pastwisko gromadzkie stanowiące wspólnotę gruntową wszystkich mieszkańców¹⁹. W tej części wsi mieszkali: Szymon Uram pod numerem domu 13, Maciej Hańba pod numerem domu 30, Mateusz Hańba pod numerem domu 14, Szymon Lula pod numerem domu 12, Wawrzyniec Faber pod numerem domu 11, Wojciech Biernacki pod numerem domu 6. Znajdowały się tam też 2 *Pszczelniki*, czyli zapewne działki zajęte przez ule/barcie pszczele. Należały one do Franciszka Biernackiego zamieszkałego pod numerem domu 29 i Wojciecha Biernackiego pod numerem domu 6.

Kolejna część wsi to Ku Buczynie. Liczyła ona łącznie aż 62 parcele różnej wielkości. Tak jak i na części Domowe przeważała tam średnio urodzajna ziemia białka. Chłopi nigdy pól w tej niwie nie ugorowali. Stosowali oni natomiast następujący sposób jej uprawy: pierwszego roku pola obsiewali tatarką, drugiego roku zastępowali ją żytem i w małej ilości pszenicą, trzeciego roku jęczmieniem i w niewielkiej ilości grochem, czwartego roku znowu tatarką, piątego roku żytem lub owsem. Jak widać, obsiewano je w różnych latach tatarką, żytem, pszenicą, jęczmieniem, żytem, grochem. Z jednej strony zapobiegało to wyjąłowieniu gleby, ale i zapewniało większe urozmaicenie w sposobie odżywiania się mieszkańców Potakówki. Według obliczeń urzędników austriackich plon z tych pól rocznie wynosił: pszenicy 1/6, żyta 2/6, jęczmienia 2/6, owsa 1/6²⁰.

Część działek leżących bliżej lasu i na terenie bardziej podmokłym przynosiła o średnie plony 1/4 mniejsze (o ćwierć ziarna mniejszy) niż reszta pól w tej czę-

¹⁸ 1 sążeń kwadratowy wiedeński = 3,597 m², a 1 morga dolnoaustriacka (miara podstawowa) = 3 miary = 1600 sążni kwadratowych wiedeńskich = 5755 m².

¹⁹ Йосифінська метрика Циркул Дуклянський..., k. 63.

²⁰ *Ibidem*, k. 65.

ści wsi. Znajdował się tu jeden dom z ogrodem pod numerem topograficznym 39 (właściciel Adam Świdrak pod numerem domu 28), stojący blisko lasu. Ziemia tam była mniej urodzajna niż ta z części Domowe i dlatego zaliczono ją do kategorii łąki. Natomiast parcele o numerach: 58, 60, 65, 66, 67, 69, 73, 75, 77, 80 zapisano jako krzaczaste pastwiska nie nadające się nawet na łąki, a tylko i wyłącznie na pastwiska. Położenie ich opisano jako: *po Potokach Urwiskach y gorkach Płonnych nie przystępnych leżące te ani orane ani na Łąkę zapuszczone nigdy bydz nie mogq*²¹. Tę niwę zamieszkiwali: Tomasz Uram pod numerem domu 4, Maciej Faber pod numerem domu 32, Sebastian Faber pod numerem domu 17, Adam Świdrak pod numerem domu 18, Tomasz Walerian pod numerem domu 19, Stanisław Biedroń pod numerem domu 33, Paweł Koza pod numerem domu 20, Adam Świdrak pod numerem domu 28. Tu znajdowała się również karczma pod numerem domu 26. Była ona niezamieszkała i opuszczona. Prawdopodobnie nie opłacało się jej utrzymać ani wydzierżawić. Możliwe, że dominium wystarczała karczma w Tarnowcu i ściągane z niej podatki. Sporą część, bo aż 9 morgów i 1049 sążni obszaru Ku Buczynie zajmowało pastwisko gromadzkie. Znajdował się tu także kolejny *Pszczelnik* należący do Tomasza Urama zamieszkałego pod numerem domu 4. Ciekawostką jest, że w formularzu Metryki Józefińskiej brakuje numerów parcel 18–22. Najprawdopodobniej przez pomyłkę zostały przez urzędników austriackich pominięte w spisie. W trzech wypadkach występowało współposiadanie: parceli 58 – Sebastiana Fabera zamieszkałego pod numerem domu 17 i Tomasza Fabera z numeru domu 16 (*wspólne krzaczyste Pastwisko*), parceli 66 – Mateusza Hańby i Szymona Luli (*Pastwisko Potok*) oraz parceli 69 – Szymona Luli zamieszkałego pod numerem domu 12 i Franciszka Biernackiego spod numeru domu 29 (*wspólne Pastwisko*). Jak widzimy, znajdowały się one w najmniej zdatnym do użytkowania terenie, tj. blisko potoku lub były zaniedbane i zarośnięte krzakami.

Na niwie Cisuwki znajdowały się pola, ogrody i pastwiska o łącznej liczbie 36 parcel. Ziemia w tej części wsi to również białka. Ogrody wraz z domami opatrzone były numerami topograficznymi: 84 (Błażej Skwarło zamieszkały pod numerem domu 44), 86 (Jan Orzechowicz zamieszkały pod numerem domu 34), 88 (Sebastian Jasiński zamieszkały pod numerem domu 42), 90 (Wojciech Faber zamieszkały pod numerem domu 10), 94 (Jakub Dubiel zamieszkały pod numerem domu 9), 95 (*Pszczelnik Ogródek*), 96 (Koło Okien Ogród), 101 (Piotr Stanek zamieszkały pod numerem domu 8), 103 (Jędrzej Skwarło zamieszkały pod numerem domu 41), 115 (Jan Biedroń zamieszkały pod numerem domu 7), 117 (Marcin Lula zamieszkały pod numerem domu 15). Ziemia, na której one leżały, była mniej urodzajna niż ta z części Domowe i dlatego zaliczono ją do kategorii łąki. Podobnie zostały zakwalifikowane pozostałe pola z tej niwy. Natomiast pastwiska o numerach topograficznych: 92, 98, 104, 108 zakwalifikowano jako nienadające się nawet na łąki, a tylko i wyłącznie na pastwiska²². Tu także zapisano jeden *Pszczelnik*, należący do Jakuba Dubiela. Pod numerem parceli 107 Józef Lula dzierżawił pole orne u Tomasza Fabera zamieszkałego pod numerem domu 16.

W położeniu Podosince/Podosinia znajdowały się ogrody, łąki i pastwiska w łącznej liczbie 31 parcel. Ziemia, tak jak w pozostałych częściach wsi, była białką. Większość działek (19) znajdowała się blisko lasu i na terenach podmokłych. Dlatego

²¹ *Ibidem*, k. 66.

²² *Ibidem*, k. 67

plony tam były o 1/4 mniejsze. Stosowano tam podobny sposób gospodarowania jak na Buczynie. Pierwszego roku pola obsiewano tatarką, drugiego roku zastępowano ją żytem i w małej ilości pszenicą, trzeciego roku jęczmieniem i w niewielkiej ilości grochem, czwartego roku znowu tatarką, piątego roku żytem lub owsem. Jak widać, obsiewano je w różnych latach tatarką, żytem, pszenicą, jęczmieniem, żytem, grochem.

Znajdowały się tu także zabudowania z działkami przydomowymi o numerach parcel: 120 (Maciej Koza zamieszkały pod numerem domu 3), 124 (Wojciech Kania zamieszkały pod numerem domu 2), 127 (Jacenty Kania zamieszkały pod numerem domu 1). Jak zapisano w Metryce Józefińskiej, *po Płonnych miejscach leżące*. Pod względem urodzajności i ilości uzyskanych plonów nie mogły się równać Ogrodom z części wsi Domowe. Zaklasyfikowane je jako *podłe łąki*. Pastwiska zaś w tym położeniu *po Potokach Krzakami wcale nie użytecznymi zarosły na nic innego nie zdadne*²³. W spisowanych numerach parcel urzędnicy austriaccy popełnili błąd, dwa razy wpisując parcelę nr 137, należącą do Tomasza Fabera zamieszkałego pod numerem domu 16.

Na kolejnej niwie Gwoździec leżały ogrody, pola i pastwiska. Liczyła ona łącznie 11 działek. Tam również występowała ziemia białka. Znajdowały się tu także parcele zakwalifikowane jako ogrody o numerach 150 (Jan Paczosa zamieszkały pod numerem domu 25), 153 (Jan Zajchowski zamieszkały pod numerem domu 24), 155 (Kazimierz Goleń zamieszkały pod numerem domu 23), 157 (Marcin Goleń zamieszkały pod numerem domu 43), 159 (Jędrzej Goleń zamieszkały pod numerem domu 22). Leżały one w miejscu nieurodzajnym, zaliczonym tylko do łąk. W tej części wsi pola znajdowały się blisko domów. Stosowano tu nieco inną metodę uprawy ziemi. Pola nie były ugorowane podobnie jak na niwie Ku Buczynie. W pierwszym roku obsiewano pola tatarką, następnego roku żytem, w trzecim i czwartym owsem. Zaznaczono, że z powodu nieurodzajnej ziemi żadne inne zboża tam nie wyrosną. Plon z tych pól rocznie wynosił: żyta 1/4, jęczmienia 1/4, owsa 2/4. Pastwiska porośnięte były krzakami i nie nadawały się nawet na łąkę²⁴.

Kolejna niwa Zakacze, tak jak i pozostałe składała się z pól, łąk i pastwisk z ziemią białką. Znajdowało się na niej 35 parcel. Znaczna część pól zagospodarowana była jak w części Ku Buczynie. Trzy parcele znajdowały się na terenie podmokłym i dawały plonu *ćwierć ziarna mniej* niż reszta. Pozostałe pola leżały pod lasem i były nim osłonięte. Dawało to mniejsze nasłonecznienie i gorsze plony. Stosowano tam podobną kulturę rolną jak w części Gwoździec. Wyjątkiem było tu pole leżące na parceli 192 (właściciel Wojciech Buda zamieszkały pod numerem domu 27) za lasem przy granicy z Chlebną i Jedliczem. Było ono bardzo urodzajne w porównaniu z innymi. Jak w całej Potakówce, tak i na tej niwie nie ugorowano ziemi. W pierwszym roku pole obsiewano tatarką lub jęczmieniem, następnego żytem, trzeciego jęczmieniem, czwartego i piątego owsem, co dawało roczny plon żyta 1/5, jęczmienia 2/5, owsa 1/5. Parcele zapisane jako ogrody z domami – parcele: 180 (Jan Smyka zamieszkały pod numerem domu 21), 182 (Jan Myśliwiec zamieszkały pod numerem domu 38), 184 (Marcin Świdrak zamieszkały pod numerem domu 35), 186 (Jędrzej Wiśniowski zamieszkały pod numerem domu 36), 188 (Kasper Iwanicki zamieszkały pod numerem domu 37) leżały pod lasem i zaliczono je jako *podłe łąki*. Zarośnięte brzegi potoku (parcela 190) potraktowano także jako łąkę. Pastwiska były położone na

²³ *Ibidem*, k. 67-68.

²⁴ *Ibidem*, k. 68-69.

wzniesieniach porośniętych krzakami i traktowane były jako łąki²⁵. Tu też znajdował się las dominikalny oraz *Bagniste Stawiska za Pastwisko Gromadzkie N 0* (parcela 193). W Potakówce wszystkie ogrody, pola, łąki i pastwiska należały do chłopów, tylko las należał do właściciela wsi. Kościół nie posiadał żadnych parcel. Znaczna część gruntów była podmokła, zakrzaczona i nadawała się jedynie na pastwiska lub łąki.

Przyjrzyjmy się teraz mieszkańcom wsi Potakówka w 1789 r. Miejscowość w owym okresie liczyła: 3 kmieci²⁶, 19 chałupników²⁷, 19 zagrodników²⁸ i 2 osoby o nieustalonym statusie społecznym (zagrodników?).

Kmiecie (Szymon Uram zamieszkały pod numerem domu 13, Jędrzej Faber zamieszkały pod numerem domu 16, Adam Świdrak zamieszkały pod numerem domu 18) oraz zagrodnicy (Wojciech Kania zamieszkały pod numerem domu 2, Maciej Koza zamieszkały pod numerem domu 3, Marcin Lula zamieszkały pod numerem domu 4, Antoni Pikuła zamieszkały pod numerem domu 5, Wojciech Biernacki zamieszkały pod numerem domu 6, Jakub Dubiel zamieszkały pod numerem domu 9, Wojciech Faber zamieszkały pod numerem domu 10, Wawrzyniec Faber zamieszkały pod numerem domu 11, Mateusz Skwarło zamieszkały pod numerem domu 12, Sebastian Faber zamieszkały pod numerem domu 17, Walenty Pikuła zamieszkały pod numerem domu 19, Michała Sanocki zamieszkały pod numerem domu 23, Jan Zajchowski zamieszkały pod numerem domu 24, Jan Paczosa (?) zamieszkały pod numerem domu 25, Wojciech Buda zamieszkały pod numerem domu 27, Adam Świdrak zamieszkały pod numerem domu 28, Franciszek Biernacki zamieszkały pod numerem domu 29, Szymon Wiśniowski zamieszkały pod numerem domu 31, Jędrzej Chacias (?) zamieszkały pod numerem domu 32, Jan Orzechowicz zamieszkały pod numerem domu 34, Wawrzyniec Bedoński zamieszkały pod numerem domu 42) żyli z roli – *Z właściwego Rolnictwa Żyć*. Oprócz tychże zajęć czterech zagrodników hodowało pszczoły: Marcin Lula zamieszkały pod numerem domu 4, Wojciech Biernacki zamieszkały pod numerem domu 6, Jakub Dubiel zamieszkały pod numerem domu 9, Franciszek Biernacki zamieszkały pod numerem domu 29.

Wśród chałupników można wyróżnić:

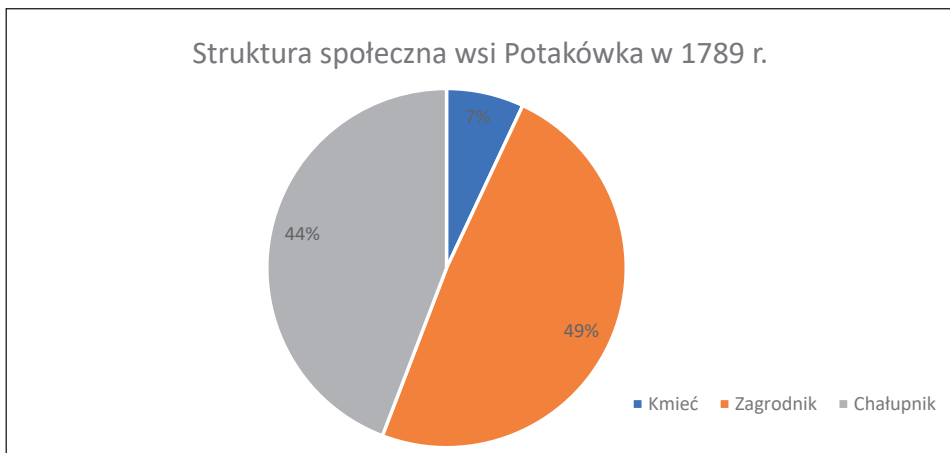
- najbogatszych z tej grupy, żyjących wyłącznie z uprawy roli – *Z właściwego Rolnictwa Żyć* (Marcin Świdrak zamieszkały pod numerem domu 35, Jędrzej Wiśniowski zamieszkały pod numerem domu 36, Jan Winiarczyk zamieszkały pod numerem domu 38, Jakub Wójcik, wdowa po Mateuszu Luli, Jędrzej Skwarło zamieszkały pod numerem domu 41),
- utrzymujących się z roli i z pracy u bogatszych chłopów – *Częścią z Rolnictwa z reszcie z wyrobku u Rolników Żyć* lub *Częścią Z wyrobku Rolników Częścią Z gruntu Żyć* (Jacek Kania zamieszkały pod numerem domu 1, Jan Biedroń zamieszkały pod numerem domu 7, Piotr Stanek zamieszkały pod numerem

²⁵ *Ibidem*, k. 70-71.

²⁶ Kmieć – w czasach nowożytnych pojęcie to oznaczało bogatego gospodarza; używane jest potocznie jako synonim chłopca.

²⁷ Chałupnik – chłop bezrolny (lub prawie bezrolny), posiadający dom (chałupę) lub w nim mieszkający, niekoniecznie na stałe, nieposiadający ziemi lub jedynie mały ogród i obejście. Zwykle zobowiązany odrabiać pańszczyznę.

²⁸ Zagrodnik – chłop posiadający dom i gospodarstwo o obszarze nie większym niż 1/4 łana. Zagrodnicy mający tylko niewielki kawałek ziemi, w odróżnieniu od kmieci, nie byli w stanie wyżywić całej rodziny, z tej racji stawali się podstawową siłą najemną na wsi.

Obliczenia własne na podstawie: Йосифінська метрика Циркул Дуклянський, Грунтові метрики поземельного прибутку, описи земельних границь громади, правила фасювання нив, сумарії та ін. Документи с. Потаківка, СДИА в Львіві, Фонд 19, Опіс II, Од. 83, п. 1, к. 83-84.

- domu 8, Jędrzej Lula zamieszkały pod numerem domu 15, Paweł Koza zamieszkały pod numerem domu 20, Jan Smyka zamieszkały pod numerem domu 21, Krzysztof Lula, Jan Gawron zamieszkały pod numerem domu 37, Tomasz Siara zamieszkały pod numerem domu 43, Jan Klekot zamieszkały pod numerem domu 44),
- najbiedniejszych chałupników żyjących wyłącznie tylko z pracy u innych chłopów: *Z Wyrobku Rolników Żyie* (Mateusz Hańba N 14, Maciey Kania N 30, Stanisław Biedroń N 33).

Jak widać, mieszkańcy wioski byli mocno zróżnicowani społecznie. Oprócz najbogatszych kmiaci oraz zagrodników występowało kilka grup chałupników. Warstwy te znacznie różniły się zamożnością. Liczba zagrodników i chałupników była prawie taka sama, z niewielką przewagą zagrodników (49 proc. do 45 proc.).

Łącznie w 1789 r. w Potakówce było 44 domy, z czego 1 niezamieszkała karczma i 43 chałupy chłopskie. Istnieje pewna rozbieżność pomiędzy zapisami w Metryce Józefińskiej z 1786 r. a *Opisaniem Domów Borku* z 1789 r. o właścicielach poszczególnych domów. Przedstawia to poniższa Tabela 2.

Konskrypcyj- nalny numer domów	Właściciele poszczególnych domów wg Metryki Józefińskiej z 1785 r.	Imię, nazwisko i status właściciela wg opisanego domów z 1789 r.
1	Jacenty Kania	Jacek Kania chałupnik
2	Wojciech Kania	Wojciech Kania zagrodnik
3	Maciej Koza	Maciej Koza zagrodnik
4	Tomasz Uram	Marcin Lula zagrodnik
5	Antoni Pikuła	Antoni Pikuła zagrodnik
6	Wojciech Biernacki	Wojciech Biernacki zagrodnik
7	Jan Biedroń	Jan Biedroń chałupnik
8	Piotr Stanek	Piotr Stanek chałupnik
9	Jakub Dubiel	Jakub Dubiel zagrodnik
10	Wojciech Faber	Wojciech Faber zagrodnik
11	Wawrzyniec Faber	Wawrzyniec Faber zagrodnik
12	Szymon Lula	Mateusz Skwarło zagrodnik
13	Szymon Uram	Szymon Uram Kmieć
14	Mateusz Hańba	Mateusz Hańba chałupnik
15	Marcin Lula	Jędrzej Lula chałupnik
16	Tomasz Faber/Józef Lula	Jędrzej Faber Kmieć
17	Sebastian Faber	Sebastian Faber zagrodnik
18	Adam Świdrak	Adam Świdrak Kmieć
19	Tomasz Walerian	Walenty Pikuła zagrodnik
20	Paweł Koza	Paweł Koza chałupnik
21	Jan Smyka	Jan Smyka chałupnik
22	Jędrzej Goleń	Krzysztof Lula chałupnik
23	Kazimierz Goleń	Michał Sanocki zagrodnik
24	Jan Zajchowski	Jan Zajchowski zagrodnik
25	Jan Paczosa	Jan Paczosa
26	Karczma	Pusta Karczma nikt nie mieszka
27	Wojciech Buda	Wojciech Buda zagrodnik
28	Adam Świdrak	Adam Świdrak zagrodnik
29	Franciszek Biernacki	Franciszek Biernacki zagrodnik
30	Maciej Hańba/Stanisław Biedroń	Maciej Kania chałupnik
31	Szymon Wiśniowski	Szymon Wiśniowski zagrodnik
32	Maciej Faber	Jędrzej Chacias
33	Stanisław Biedroń	Stanisław Biedroń chałupnik

Konskrypcyjny numer domów	Właściciele poszczególnych domów wg Metryki Józefińskiej z 1785 r.	Imię, nazwisko i status właściciela wg opisu domów z 1789 r.
34	Jan Orzechowicz	Jan Orzechowicz zagrodnik
35	Marcin Świdrak	Marcin Świdrak chałupnik
36	Jędrzej Wiśniowski	Jędrzej Wiśniowski chałupnik
37	Kasper Iwanicki/Stanisław Biedroń (?)	Jan Gawron chałupnik
38	Jan Myśliwiec	Jan Winiarczyk chałupnik
39	Jakub Wójcik	Jakub Wójcik chałupnik
40	Mateusz Lula	Wdowa Lulina chałupnik
41	Jędrzej Skwarło	Jędrzej Skwarło chałupnik
42	Sebastian Jasiński	Wawrzyniec Bedoński zagrodnik
43	Marcin Goleń	Tomasz Siara chałupnik
44	Błażej Skwarło	Jan Klekot chałupnik
Ogółem: 44		

W 15 domach w okresie 1786–1789 nastąpiła zmiana ich właścicieli, co zaznaczono pogrubioną czcionką. W dwóch wypadkach możliwe, że nastąpiła zmiana posiadacza gruntu przez dziedziczenie w rodzinie? (Marcin Lula na Jędrzej Lula numer domu 15, Tomasz Faber na Jędrzej Faber numer domu 16, Mateusz Lula na wdowę numer domu 40). Nie można niestety określić, w jakim stopniu osoby te były ze sobą spokrewnione, oprócz osób zamieszkujących dom numer 40, gdzie gospodarstwo po śmierci męża Mateusza Luli przejęła nie zapisana z imienia wdowa.

Jeden budynek – karczma (numer domu 26) pozostawał cały czas w latach 1786–1789 pusty i niezamieszkały.

W pozostałych 12 domach zmiana posiadaczy wynikała najprawdopodobniej ze swobodnej decyzji właściciela wioski Ewarysta Kuropatnickiego lub jego mandatariusza Wojciecha Lenczowskiego, zajmującego się jego majątkiem. Nowo osiedlone osoby nie były spokrewnione ze swoimi poprzednikami. Najprawdopodobniej arbitralnie przesuвано chłopów z innych miejscowości i dawano im szansę zagospodarowania się na nowych, może zaniedbanych gruntach. Pomiędzy latami 1786 a 1789 następuje całkowita wymiana posiadaczy gospodarstw chłopskich (numer domu 4 Tomasz Uram na Marcin Lula, numer domu 12 Szymon Lula na Mateusz Skwarło, numer domu 19 Tomasz Walerian na Walenty Pikuła, numer domu 22 Jędrzej Goleń na Krzysztof Lula, numer domu 23 Kazimierz Goleń na Michał Sanocki, numer domu 30 Maciej Hańba na Maciej Kania, numer domu 32 Maciej Faber na Jędrzej Chacias, numer domu 37 Kasper Iwanicki na Jan Gawron, numer domu 38 Jan Myśliwiec na Jan Winiarczyk, numer domu 42 Sebastian Jasiński na Wawrzyniec Bedoński, numer domu 43 Marcin

Goleń na Tomasz Siara, numer domu 44 Błażej Skwarło na Jan Klekot). Dotyczyło to 6 zagrodników i 6 chałupników. Kmieci pozostawiano w ich gospodarstwach. Nie można tej sytuacji wytłumaczyć nagłą zamianą większości właścicieli chat chłopskich pomiędzy sobą ani też powodziami czy pożarami powodującymi tak nagłe zmiany w strukturze zamieszkania miejscowości. Tym bardziej, że w pozostałych budynkach nie nastąpiła aż tak radykalna zmiana właścicieli. Co pewien czas najprawdopodobniej właściciel wsi decydował się na czasową (?) zmianę posiadacza gruntu wraz z domem.

Przyjrzyjmy się rozkładowi nazwisk chłopskich we wsi Potakówka pod koniec XVIII w. Najczęściej występowały nazwiska Faber i Lula, a następnie Biedroń, Goleń i Świdrak. Obejmowały one wszystkie grupy chłopów zamieszkałych w tejże wsi jak chałupników, zagrodników i kmieci. Inne nazwiska w Metryce Józefińskiej dla tej miejscowości pojawiały się w mniejszej liczbie, najczęściej pojedynczo.

W artykule tym przedstawiono stan społeczno-gospodarczy wsi Potakówka w ostatniej ćwierci XVIII w. Umożliwiły to zachowane materiały archiwalne pozostawione z tego okresu przez zaborcę austriackiego. Podjęta przez autora próba badawcza daje pewien ogólny zarys dziejów miejscowości. Dzięki temu ukazuje częściowy obraz tejże wsi oraz osób w niej zamieszkałych. Wprawdzie jest to obraz niepełny, ale wnoszący wiele cennych informacji do historii lokalnej.

Aneks 1

Metryka Józefińska dla wsi Potakówka z 1786 roku

Liczba porządkowa	Numer parceli	Imię i nazwisko posiadacza, numer domu	Obszar w morgach i sążniach	Nazwa użytku (ogród, rola, łąk i lasy)
<i>I Położenie Domowe przy domach leżące zaczyna się od położenia II Ku Buczynie zwanego na wschód u tegoż samego położenia z jednej strony Nawsia na zachód się kończy</i>				
1	1	Szymon Uram numer domu 13 wkoło budynku ogród	21267	ogrody/łąki
2	2	Maciej Hańba numer domu 30 pod domem nad Nawsiem ogród	541	ogrody/łąki
3	3	Mateusz Hańba numer domu 14 koło domu przy drodze ogród	398	ogrody/łąki
4	4	Szymon Lula numer domu 12 Ogród	421	ogrody/łąki
5	5	Nad stodołą przy drodze ogród	5	ogrody/łąki
6	6	Ogród	584	ogrody/łąki
7	7	Franciszek Biernacki numer domu 29 pszczelnik	16	ogrody/łąki
8	8	Pod domem od wsi ogród	701	ogrody/łąki
9	9	Nad domem d[ett]o (jak wyżej)	439	ogrody/łąki
10	10	Wawrzyniec Faber numer domu 11	680	ogrody/łąki
11	11	Przy domu ogród	10	ogrody/łąki
12	12	Ogród d-o	547	ogrody/łąki
13	13	Za domem d-o	67	ogrody/łąki
14	14	Wojciech Biernacki numer domu 6 przy domu ogród	809	ogrody/łąki
15	15	Pszczelnik	39	ogrody/łąki
16	16	Przy domu d-o	1246	ogrody/łąki
<i>Toż położenie po drugiej stronie Nawsia na zachód ad II położenia zaczynające się i u położenia ostatniego VI na wschód kończące się</i>				
17	17	Tomasz Uram numer domu 4 koło pastwiska ogród	2412	ogrody/łąki
18	23	Tegoż samego pszczelnik na ogr[odzie]	38	ogrody/łąki
19	24	Za stajnią ogród	9	ogrody/łąki
20	25	Za drogą ogród	1502	ogrody/łąki
21	26	Maciej Faber numer domu 32 koło domu nad nuasam (?) ogród	702	ogrody/łąki
22	27	D-o ogród Droga do Jedlicza koło karczmy	6	ogrody/łąki
23	28	Za karczmą ogród	1301	ogrody/łąki

Liczba porządkowa	Numer parceli	Imię i nazwisko posiadacza, numer domu	Obszar w morgach i sążniach	Nazwa użytku (ogród, rola, łąk i lasy)
24	29	Karczma numer domu 26	-	ogrody/łąki
25	30	Sebastian Faber numer domu 17 za karczmą ogród	1275	ogrody/łąki
26	31	Przy drodze ogród	237	ogrody/łąki
27	32	Nad Nawsiem ogród	577	ogrody/łąki
28	33	Adam Świdrak numer domu 18 od Nawsia ogród	21210	ogrody/łąki
29	34	Tomasz Walerian numer domu 19 przy Domu ogród	1775	ogrody/łąki
30	35	Stanisław Biedroń numer domu 33 ogród	1424	ogrody/łąki
31	36	Ogród	546	ogrody/łąki
32	37	Paweł Koza numer domu 20 za domem ogród	557	ogrody/łąki
33	38	Całej gromady Nawsie przodkiem wsi pastwisko	91049	ogrody/łąki
<p><i>II Położenie Ku Buczynie zwane, na wschód ma las Buczyną nazywający się, od którego się zaczyna na północ tenże las okręża go i nieco granica brzezoska po pod którym las i granicę się ciągnie, na zachód granicę tarnowiecką u której się kończy, na południe wieś samą i następującą Cisówek III Położenie rozległość.</i></p>				
34	39	Adam Świdrak numer domu 28 ogród	1.707	łąki
35	40	Pole orne	21455	role
36	41	Adam Świdrak numer domu 14 ku granicy tarnowieckiej orne	21504	role
37	42	Stanisław Biedroń numer domu 37 ku granicy tarnowieckiej orne	1204	role
38	43	Tomasz Walerian numer domu 19 ku granicy tarnowieckiej orne	1318	role
39	44	Adam Świdrak numer domu 28 pod polem Stan[isława] Biedronia orne	272	role
40	39	Adam Świdrak numer domu 18 orne	3188	role
41	40	Maciej Faber numer domu 32 orne	11518	role
42	41	Sebastian Faber numer domu 17 orne	11448	role
43	42	Mateusz Lula numer domu 40 orne	504	role
44	43	Józef Lula numer domu 16 u Tomasza Fabra orne	1024	role
45	44	Adam Świdrak numer domu 28 po[d] lasem orne	1050	role

Liczba porządkowa	Numer parceli	Imię i nazwisko posiadacza, numer domu	Obszar w morgach i sążniach	Nazwa użytku (ogród, rola, łąka i lasy)
46	39	Wawrzyniec Faber numer domu 11 orne	1426	role
47	40	Franciszek Biernacki numer domu 29 orne	1300	role
48	41	Tomasz Faber numer domu 16 orne	852	role
49	42	Adam Świdrak numer domu 18 Załazie orne	2510	role
50	43	Paweł Koza numer domu 20 pole orne	1.55	role
51	44	Szymon Uram numer domu 13 orne	41060	role
52	39	Tomasz Faber numer domu 16 pole orne	10490	role
53	40	Sebastian Faber numer domu 17 [i] Tomasz Faber numer domu 16 wspólne krzaczaste pastwisko	1020	łąki
54	41	Szymon Uram numer domu 13 łąka	244	łąki
55	42	Koło potoka krzaki na past[wisko]	1789	łąki
56	43	Pole orne	121175	role
57	44	Mateusz Hańba numer domu 14 orne	1920	role
58	39	Łąka	493	łąki
59	40	Orne	555	role
60	41	Pastwisko	48	łąki
61	42	Mateusz Hańba i Szymon Lula pastwisko potok	1991	łąki
62	67	Szymon Lula numer domu 12 pastwisko potok	75	łąki
63	68	Pole orne	3354	role
64	69	Szymon Lula [i] Francisz[ka] Biernackiego wspólne pastwisko	879	łąki
65	70	Franciszek Biernacki numer domu 29 orne	2772	role
66	71	Droga od Tarnowca ku Jedliczu łąka	382	łąki
67	72	Wawrzyniec Faber numer domu 11 orne	3855	role
68	73	Krzaczaste pastwisko	330	łąki
69	74	Franciszek Biernacki numer domu 29 orne	1573	role

Liczba porządkowa	Numer parceli	Imię i nazwisko posiadacza, numer domu	Obszar w morgach i sążniach	Nazwa użytku (ogród, rola, łąka i lasy)
70	75	Pastwisko	213	łąka
71	76	Wojciech Biernacki numer domu 6 orne	1.1322	role
72	77	Pastwisko	341	łąka
73	78	Orne	4.138	role
74	79	Tomasz Faber numer domu 16 orne	3.1019	role
75	80	Krzaczaste past[wisko]	107	łąka
76	81	Maciej Faber numer domu 32 orne	1.1436	role
77	82	Sebastian Faber numer domu 17 orne	2.314	role
78	83	Adam Świdrak numer domu 18 pole orne	3.960	role
<i>III Położenie Cisuwki zwane od granicy Tarnowieckiej na północ poczynające się, na zachód koło granicy wrocańskiej rozciągające się a u położenia następującego IV na południe kończące się od wschodu zaś styka się z przeszłym położeniem</i>				
79	84	Błazej Skwarło numer domu 44 pod domem ogród	145	łąka
80	85	Orne	1939	role
81	86	Jan Orzechowicz numer domu 34 pod domem ogród	174	łąka
82	87	Pole orne	21519	role
83	88	Sebastian Jasiński numer domu 42 przy domu ogród	91	łąka
84	89	Tegoż samego pole orne	31480	role
85	90	Wojciech Faber numer domu 10 ogród	503	łąka
86	91	Orne	308	role
87	92	Potok krzaczaste pastw[isko]	342	łąka
88	93	Tegoż samego orne	1868	role
89	94	Jakub Dubiel numer domu 9 poniżej domu ogród	572	łąka
90	95	Pszczelnik ogródek	9	łąka
91	96	Koło okien ogród	91	łąka
92	97	Pod drogą orne	383	role
93	98	Pastw[isko] krzaczaste	74	łąka
94	99	Orne	3676	role
95	100	Wojciech Faber numer domu 10 orne	11411	role
96	101	Piotr Stanek numer domu 8 ogród	309	łąka
97	102	Orne	1440	role

Liczba porządkowa	Numer parceli	Imię i nazwisko posiadacza, numer domu	Obszar w morgach i sążniach	Nazwa użytku (ogród, rola, łąka i lasy)
98	103	Jędrzej Skwarło numer domu 41 ogród	241	łąki
99	104	Pastwisko	1460	łąki
100	105	Orne	289	role
101	106	Jan Biedroń numer domu 7 orne	231	role
102	107	Józefa Luli u Tomasza Fabra numer domu 16 orne	403	role
103	108	Szymon Uram numer domu 13 orne	11298	role
104	109	Tomasz Faber numer domu 16 orne	2836	role
105	110	Szymon Wiśniowski numer domu 31 orne	11194	role
106	111	Antoni Pikuła numer domu 5 orne	11154	role
107	112	Wawrzyniec Faber numer domu 11 orne	1506	role
108	113	Franciszek Biernacki numer domu 29 orne	1134	role
109	114	Adam Świdrak numer domu 18 orne	1111	role
110	115	Jan Biedroń numer domu 7 ogród	749	łąki
111	116	Pole orne	2765	role
112	117	Marcin Lula numer domu 15 ogród	803	łąki
113	118	Potok pastwisko	460	łąki
114	119	Pole orne	21573	role
<p><i>IV Położenie Podolszynie nazwane, pierwsza ściana tego położenia jest granica wrocąńska na zachód odkąd się poczyna druga strona czyli ściana granica chlebiańska na południe którą się ciągnie trzecia ściana następujące położenie V na wschód gdzie się kończy czwarta ściana na północ jest Domowe położenie i droga do Jedlicza</i></p>				
115	120	Maciej Koza numer domu 3 naprzeciwko domu ogród	1162	łąki
116	121	Krzaczasty potok	227	łąki
117	122	D-o tegoż samego orne pole	4859	role
118	123	Tomasz Uram numer domu 4 orne	1088	role
119	124	Wojciech Kania numer domu 2 wkoło domu ogród	1024	łąki
120	125	Tegoż samego koło granicy potoka pastwisko	747	łąki
121	126	Pole orne	11539	role
122	127	Jacenty Kania numer domu 1 koło domu ogród	148	łąki

Liczba porządkowa	Numer parceli	Imię i nazwisko posiadacza, numer domu	Obszar w morgach i sążniach	Nazwa użytku (ogród, rola, łąk i lasy)
123	128	Krzaki na pastw[isko]	396	łąki
124	129	Tegoż samego pole orne	3298	role
125	130	Mateusz Lula numer domu 40 orne	1598	role
126	131	Jacenty Kania numer domu 1 orne	736	role
127	132	Tomasz Uram numer domu 4 orne	31509	role
128	133	Szymon Uram numer domu 13 pole orne	6982	role
129	134	Antoni Pikuła numer domu 5 orne	1398	role
130	135	Pastwisko	386	łąki
131	136	Szymon Wiśniowski numer domu 31 orne	1325	role
132	137	Tomasz Faber numer domu 16 orne	6926	role
133	137	Łąka	424	łąki
134	138	Jakub Wójcik numer domu 39 orne	1952	role
135	139	Wojciech Kania numer domu 2 orne	1007	role
136	140	Maciej Faber numer domu 32 orne	1496	role
137	141	Sebastian Faber numer domu 17 orne	11062	role
138	142	Pastwisko	157	łąki
139	143	Szymon Wiśniowski numer domu 31 pole orne	11210	role
140	144	Antoni Pikuła numer domu 3 orne	3457	role
141	145	Pastwisko	920	łąki
142	146	Tomasz Walerian numer domu 19 orne	235	role
143	147	Potok na pastw[isko]	549	łąki
144	148	Stanisław Biedroń numer domu 33 orne	1471	role
145	149	Pastwisko	554	łąki
<i>VI Położenie Gwoździec zwane zaczyna się na zachód od przeszłego położenia rozszerzając zaś swą rozległość na południe po przy pastwisku dominikalnym w następującym położeniu znajdującym się kończy na wschód częścią tegoż pastwiska a następującego położenia od północy iście następujące położenie</i>				
146	150	Jan Paczosa numer domu 25 ogród	1172	łąki
147	151	Krzaki na pastw[isko]	1001	łąki
148	152	Pole orne	3421	role

Liczba porządkowa	Numer parceli	Imię i nazwisko posiadacza, numer domu	Obszar w morgach i sążniach	Nazwa użytku (ogród, rola, łąka i lasy)
149	153	Jan Zajchowski numer domu 24 ogród	553	łąka
150	154	Pole orne	3491	role
151	155	Kazimierz Goleń numer domu 23 ogród	334	łąka
152	156	Tegoż samego nad domem orne	31907	role
153	157	Marcin Goleń numer domu 43 ogród	343	łąka
154	158	Pole orne	501	role
155	159	Jędrzej Goleń numer domu 22 ogródek	101	łąka
156	160	Pole orne	1569	role
<i>VI Położenie Zakacze zwane początek ma od położenia IV Podosinia zwanego na zachód ciąg popod granicę chlebiańską na południe koniec u granicy jedlickiej, na wschód a na północ styka się z pierwszym położeniem</i>				
157	161	Adam Świdrak numer domu 18 orne	11280	role
158	162	Pastwisko	1050	łąka
159	163	Tomasz Walerian numer domu 19 orne	164	role
160	164	Pastw[isko]	337	łąka
161	165	Stanisław Biedroń numer domu 33 orne	1161	role
162	166	Krzaki pastw[isko]	357	łąka
163	167	Adam Świdrak numer domu 18 orne	4130	role
164	168	Pastwisko	275	łąka
165	169	Paweł Koza numer domu 20 orne	1344	role
166	170	Adam Świdrak numer domu 18 łąka	675	łąka
167	171	Mateusz Hańba numer domu 14 orne	1699	role
168	172	Szymon Lula numer domu 12 orne	1591	role
169	173	Maciej Hańba numer domu 30 potok	373	łąka
170	174	Pole orne	51391	role
171	175	Tomasz Walerian numer domu 19 pole orne	11060	role
172	176	Stanisław Biedroń numer domu 30 orne	11150	role
173	177	Adam Świdrak numer domu 18 orne	21566	role

Liczba porządkowa	Numer parceli	Imię i nazwisko posiadacza, numer domu	Obszar w morgach i sążniach	Nazwa użytku (ogród, rola, łąki i lasy)
174	178	Potok na pastw[isko] Tomasza Fabra numer domu 16	1317	łąki
175	179	Orne	3924	role
176	180	Jan Smyka numer domu 21 ogród	756	łąki
177	181	W ogrodzie orne	11435	role
178	182	Jan Myśliwiec numer domu 38 ogród	153	łąki
179	183	Orne	1640	role
180	184	Marcin Świdrak numer domu 35 ogród	371	łąki
181	185	Pole orne	1671	role
182	186	Jędrzej Wiśniowski numer domu 36 ogród	264	łąki
183	187	Orne	1788	role
184	188	Kasper Iwanicki numer domu 37 ogród	116	łąki
185	189	Orne	1249	role
186	190	Potok pastwiska	329	łąki
187	191	Tu las przerywa Wojciech Buda numer domu 27 ogród	933	łąki
188	192	Tegoż samego nad domem ponad las ku granicy jedlickiej pole orne	4552	role
189	193	Przeciw granicy chlebiańskiej bagniste stawiska za pastwisko gromadzkie	62863	łąki
190	194	Krzaki na pastwisko	7895	łąki
191	195	Las dominikalny	231849	las

Źródło: Йосифінська метрика Циркул Дуклянський, Грунтові метрики поземельного прибутку, описи земельних границь громади, правила фасювання нив, сумарії та ін. Документи с. Потаківка, СДИА в Львіві, Фонд 19, Опис II, Од. 83, п. 1, к. 1-53.

Aneks 2

Powszechna konskrypcja domów gromady Potakówki Państwa Tarnowieckiego cyrkułu dukielskiego z 13 marca 1789 r.

Konskrypcyjny numer domów	Numer podług topograficznego porządku w powszechnej gromadzkiej fasji	Imię właściciela	Te domy są podług przepisów do podatków nie przeznaczone	Przełożenie przyczyn dla których podatki albo przeciwnie uwolnienia od podatku żądano
1	127	Jacek Kania chałupnik	1	Z pomocy rolników i z gruntu żyje
2	124	Wojciech Kania zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
3	120	Maciej Koza zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
4	17	Marcin Lula zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
5	20, 21	Antoni Pikuła zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
6	14, 15, 16	Wojciech Biernacki zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
7	115	Jan Biedroń chałupnik	1	Częścią z rolnictwa a resztę z wyrobku u rolników
8	101	Piotr Stanek chałupnik	1	Częścią z rolnictwa a resztę z wyrobku u rolników
9	94, 95, 96	Jakub Dubiel zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
10	90	Wojciech Faber zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
11	10, 11, 12, 13	Wawrzyniec Faber zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
12	4, 5, 6	Mateusz Skwarło zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
13	1	Szymon Uram kmieć	1	Z właściwego rolnictwa żyje
14	3	Mateusz Hańba chałupnik	1	Z wyrobku [u] rolników żyje
15	117	Jędrzej Lula chałupnik	1	Częścią z gruntu resztę z wyrobku u rolników żyje

Kon- skrypcjo- nalny numer domów	Numer pod- ług topo- graficznego porządku w powszech- nej gromadz- kiej fasji	Imię właściciela	Te domy są podług przepisów do podat- ków nie przezna- czone	Przełożenie przyczyn dla których podatkowania albo przeciwnie uwolnienia od podatku żądano
16	23, 24, 25	Jędrzej Faber kmieć	1	Z własnego rolnictwa żyje
17	30, 31, 32	Sebastian Faber zagrodnik	1	Z własnego rolnictwa żyje
18	33	Adam Świdrak kmieć	1	Z własnego rolnictwa żyje
19	34	Walenty Pikuła zagrodnik	1	Z własnego rolnictwa żyje
20	37	Paweł Koza chałupnik	1	Częścią z gruntu wzięcy [więcej] z wyrobku [u] rolników żyje
21	106	Jan Smyka chałupnik	1	Częścią z gruntu wzięcy [więcej] z wyrobku [u] rolników żyje
22	159	Krzysztof Lula chałupnik	1	Częścią z gruntu wzięcy [więcej] z wyrobku [u] rolników żyje
23	155	Michał Sanocki zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
24	153	Jan Zajchowski zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
25	150	Jan Paczosa	1	Z właściwego rolnictwa żyje
26	-	Pusta karczma nikt nie mieszka	1	Pustka
27	191	Wojciech Buda zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
28	39	Adam Świdrak zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
29	7, 8, 9	Franciszek Biernacki zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
30	2	Maciej Kania chałupnik	1	Z wyrobku u rolników żyje
31	16, 19	Szymon Wiśniowski zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
32	26, 27, 28	Jędrzej Chacias	1	Z właściwego rolnictwa żyje

Kon- skrypcjo- nalny numer domów	Numer po- dług topo- graficznego porządku w powszech- nej gromadz- kiej fasji	Imię właściciela	Te domy są podług przepisów do podat- ków nie przezna- czone	Przełożenie przyczyn dla których podatkovania albo przeciwnie uwolnienia od podatku żądano
33	35, 36	Stanisław Biedroń chałupnik	1	Z wyrobku u rolników żyje
34	86	Jan Grzechowicz zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
35	104	Marcin Świdrak chałupnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
36	106	Jędrzej Wiśniowski chałupnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
37	108	Jan Gawron chałupnik	1	Częścią z gruntu częścią z wyrobku żyje [u] rolników
38	102	Jan Winiarczyk chałupnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
39	-	Jakob Wójcik chałupnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
40	-	Wdowa Lulina chałupnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
41	103	Jędrzej Skwarło chałupnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
42	88	Wawrzyniec Bedoński zagrodnik	1	Z właściwego rolnictwa żyje
43	157	Tomasz Siara chałupnik	1	Częścią z wyrobku [u] rolników częścią z gruntu żyje
44	156	Jan Klekot chałupnik	1	Częścią z wyrobku [u] rolników częścią z gruntu żyje
Ogółem: 44				

Źródło: Йосифінська метрика Циркул Дуклянський, Грунтові метрики поземельного прибутку, описи земельних границь громади, правила фасіювання нив, сумарії та ін. Документи с. Потаківка, СДИА в Львіві, Фонд 19, Опіс II, Од. 83, п. 1, к. 80-83.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne:

Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie:

Йосифінська метрика Циркул Дуклянський, Грунтові метрики поземельного прибутку, описи земельних границь громади, правила фасювання нив, сумарії та ін. Документи с. Потаківка, СДИА в Львіві, Фонд 19, Опис II, Од. 83, п. 1.

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów: Zespół (fond) 141, Zbiór Aleksandra Czołowskiego, Dział (opis) I, 2429, Kataster właścicieli dóbr w Galicji ok. 1780 r.

Opracowania:

Buszko J., *Region jasielski w latach 1772–1859* [w:] *Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*, red. J. Garbacz, Kraków 1964.

Filozof J., *Galicyjski kataster podatkowy jako źródło do badania struktury społecznej wsi*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, Prace Historyczne, z. 132, Kraków 2005.

Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779–1786, red. W. Bukowski, B. Dybaś, Z. Noga, t. 3, cz. A i B, Kraków 2015.

Garbacz J., *Ostatni kasztelan biecki i jego siedziba w Tarnowcu* [w:] *Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*, red. J. Garbacz, Kraków 1964.

Lubaś W., *Nazwy miejscowe powiatu jasielskiego* [w:] *Studia z dziejów Jasła i powiatu jasielskiego*, red. J. Garbacz, Kraków 1964.

Nowak D.K., *Austriackie katastry gruntowe. Metryka Józefińska (1785–1789), Metryka Franciszkańska (1819–1820) i Stały Kataster Galicyjski (1844–1854). Studium źródłoznawcze*, Krosno 2020.

Sarna W., *Opis powiatu jasielskiego*, Jasło 1908.

Stoksik J., *Geometrzy małopolscy do końca XVIII wieku. Z dziejów geodezji i kartografii wielkoskalowej w Polsce*, Kraków 2012.

Stoksikówna J., *Galicyjski kataster gruntowy, jego geneza, dzieje i spuścizna aktowa*, „Archeion”, t. LXIII, Warszawa 1975.

Wydawnictwa elektroniczne:

<http://www.iaepan.edu.pl/galicja/index.html> [odczyt 10 VII 2020].

www.mapire.eu [odczyt 16 VII 2020].

Abstract

Potakowka village in the years 1786–1789, in light of the so-called 'Metryka Jozefinska' land cadaster

Potakowka village is a very interesting example of a dearth of changes in the socio-economic system of Galicia, which was under the Austrian partition at the end of the 18th century. Thanks to the substantial number of preserved archival materials, the economic issues of the aforementioned time and the serfs' place in the system of the private-owned village could be recreated. The structure of professions, layout of the village, and the layout of the lands (ploughland, meadows, forests) was presented. By comparing the economic state of the village in years 1786–1789, no substantial economic improvement or even no improvement at all has been noted. The impact of the available terrain, layout of the water supply network and soil on the economic life of Potakowka was also discussed. The article is also an interesting contribution for genealogists. At the same time, it is a small fragment of history of the small Galician village.

Key words:

Potakowka, Tarnowiec demesne, Ewaryst Andrzej Kuropatnicki, Metryka Jozefinska land cadaster